VÝUKA CIZÍCH JAZYKŮ V MEZIVÁLEČNÉM BAŤOVSKÉM ZLÍNĚ

FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN BAŤA'S ZLÍN DURING THE INTERWAR PERIOD

Tereza Kolumber[1]

[1] Ústav pedagogických věd, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Baťovské školství se v posledních letech stalo předmětem zájmu několika českých i zahraničních výzkumů. Žádná z dosavadních studií se ale podrobněji nezabývala výukou cizích jazyků, která byla pro zahraniční obchod společnosti Baťa klíčová. Díky rychlé expanzi podniku do zahraničí vznikla potřeba vytvořit školu, jejíž absolventi, tedy budoucí zaměstnanci globálního koncernu, budou schopni komunikovat v cizím jazyce na úrovni rodilého mluvčího. Koncern si byl vědom, že nestačí pouze podporovat vzdělávání dospělých, a proto se ve třicátých letech jeho potřeby projevily ve vzniku Soukromé cizojazyčné měšťanské školy, kde byla určitá část předmětů vyučována rodilými mluvčími v angličtině, němčině a francouzštině.

Klíčová slova: *Baťa, Zlín, výuka cizích jazyků*

Abstract

The Baťa education system has become the subject of Czech and foreign studies. However, this research has not provided focused insight into foreign language teaching, which plays a vital role in its interests due to its global expansion. Future graduates of supported schools would have communication abilities like native speakers, which could be valuable for activities abroad. The multinational company realized that it was not sufficient to support adult and therefore, its concerns were mainly projected in the 1930s in the establishment of the Private Foreign Language Citizen School, where most subjects were taught by native speakers in English, German and French.

Keywords: *Baťa, Zlín, foreign language education*

1 Úvod

Příspěvek se zabývá problematikou výuky cizích jazyků ve třicátých letech dvacátého století na příkladu Soukromé cizojazyčné měšťanské školy, která byla situována v baťovském Zlíně. Škola byla unikátní v tom, že jako jediná vzdělávací instituce v Československu poskytovala bilingvní výuku i pro české a slovenské žáky. Bilingvní výuka znamenala, že žáci měli intenzivní kontakt s cílovým jazykem a byli směřováni k jeho zvládnutí na úrovni rodilého mluvčího (Helbig, 2003). V praxi to vypadalo tak, že třetina předmětů měla vyučovací jazyk československý, zbytek předmětů byl vyučován v angličtině, němčině či ve francouzštině (Kasperová, 2015). I když se jedná o zajímavý přístup k výuce cizích jazyků v první polovině 20. století, tak v historicko-pedagogickém výzkumu nebylo tomuto tématu věnováno adekvátní množství pozornosti. Proto je cílem příspěvku prozkoumat a popsat výuku cizího jazyka na dané vzdělávací instituci.

2 Teorie

Baťovské školství se po roce 1989 dostalo do centra pozornosti několika českých odborníků, z novějších zdrojů lze jako příklad uvést Kašpárkovou (2010), Končitíkovou (2014) či Kaspera & Kasperovou (2020). Téma vzdělání a výchovy v baťovském Zlíně se objevilo ale i v pár zahraničních studiích – jmenovitě se jedná o Steinführer (2009) a Doleshala (2012). Dosavadní výzkumy se zabývají převážně vlivem závodů Baťa na zlínské veřejné školství, výchovu průmyslového člověka a meziválečnou školskou reformou v kontextu Zlína, racionalizace a taylorismu. Až na jednu výjimku (Kasperová, 2015) však chybí informace o Soukromé cizojazyčné měšťanské škole, zejm. o tom, jakým způsobem se na této škole vyučovaly cizí jazyky, které byly pro export koncernu Baťa klíčové.

3 Metodologie výzkumu

Výzkum je založen na studiu archivních pramenů Státního okresního archivu Zlín, přičemž při jejich studiu byly použity tradiční metody historického výzkumu – metoda přímá a nepřímá. Studium archivních dokumentů, dobových periodik (zejm. Mladý Zlín a Tvořivá škola) a předchozích výzkumů poskytlo poznání tématu v širších kontextech. Problematika je tak sledována nejen

z mikrohistorického pohledu, ale i z pohledu makrohistorického, což umožňuje komplexnější náhled na téma. Další použitou metodou je vizuální historie, která je podobně jako mikrohistorie jedním z funkčních přístupů při zkoumání dějin (Zounek & Šimáně, 2014). Analýza dobových fotografií umožnila zkoumat stav školní tříd, používaných pomůcek a učebnic.

4 Výsledky

Proexportní orientace závodů Baťa vyžadovala zvýšené jazykové kompetence budoucích zaměstnanců, a proto došlo v roce 1934 ke zřízení Soukromé cizojazyčné měšťanské školy. Zkoumaná škola byla specifická v tom, že na ní vyučovali rodilí mluvčí předměty jako zeměpis, přírodopis, matematiku, kreslení, malování a tělocvik v angličtině, němčině či francouzštině. Žáci tak měli velmi intenzivní kontakt s cizím jazykem, což nebylo na školách v tehdejším Československu běžné. Cizojazyčná škola se stala zároveň místem, kde bylo zdůrazňováno samostatné učení žáka a získávání vlastních zkušeností v rámci pracovních metod. Jak již bylo zmíněno, cílem školy bylo naučit žáky hlavně prakticky pracovat s cizím jazykem jako rodilí mluvčí. Učitelé proto při výuce cizích jazyků používali tehdy moderní přímou metodu, podle které probíhalo učení se cizímu jazyku skrz poslech a učitel měl sloužit jako příklad, po kterém žáci opakují. Nedocházelo již k učení se cizímu jazyku prostřednictvím gramatiky a překladů. Cizí jazyk byl osvojován pomocí jednojazyčnosti a názornosti výuky, kdy měli žáci učivo skutečně pochopit pomocí konkrétních příkladů z každodenních situací. Je zřejmé, že pro takovýto typ školy neexistovaly v Československu vhodné učební materiály, a tak ještě před zahájením prvního školního roku napsali učitelé sami tzv. pracovní učebnice, které obsahovaly kromě kratších textů také možnost procvičení si učiva pomocí prakticky zaměřených cvičení.

5 Závěry a diskuse

I když existují studie řešící problematiku baťovského školství, žádná z nich se však nezabývá výukou cizích jazyků. Přínosem příspěvku jsou zjištění, jakým způsobem se učily cizí jazyky ve třicátých letech dvacátého století na Soukromé cizojazyčné měšťanské škole v baťovském Zlíně. Tyto informace umožňují vhled do dobové didaktiky cizího jazyka a ukazují, jak probíhalo osvojování jazykových

schopností jako gramatika, slovní zásoba a výslovnost. Výsledky ukazují, že v československých podmínkách neměla cizojazyčná škola paralelu, protože její učitelé používali při výuce cizích jazyků přímou metodu, přičemž ostatní vyučující na běžných československých školách nepracovali s touto metodou kvůli časové a finanční náročnosti. Výzkum ukázal, že na cizojazyčné škole hrály významnou roli ve výuce cizích jazyků učebnice vytvořené samotnými učiteli, které nutily žáky samostatně pracovat a učit se. Na závěr je důležité zdůraznit, že vznik školy byl podmíněn exportem firmy Baťa do zahraničí, která si potřebovala vychovat a vzdělat budoucí zaměstnance znalé cizích jazyků.

6 Literatura

Doleshal, Z. A. (2012). *Life and Death in the Kingdom of Shoes: Zlín, Baťa, and Czechoslovakia, 1923 – 1941* [Disertační práce]. The University of Texas at Austin.

Helbig. B. (2003). Bilinguales Lehren und Lernen. In K. – R. Bausch, H. Christ, & H. - J. Krumm, *Handbuch Fremdsprachenunterricht* (s. 179–185). A. Francke.

Kasper, T., & Kasperová, D. (2020). *„Nová škola" v meziválečném Československu ve Zlíně.* Academia.

Kasperová, D. (2015). Škola činná a společenská – rekonstrukce vnitřního života pokusné měšťanské školy ve Zlíně. In M. Pánková, D. Kasperová, & T. Kasper, *Meziválečná školská reforma v Československu* (s. 180–204). Academia.

Kašpárková, S. (2010). *Vliv sociálního programu Tomáše Bati a Jana Antonína Bati na vzdělanost.* Paido.

Končitíková, G. (2014). Baťovský Zlín – mladí muži. Univerzita Tomáše Bati.

Steinführer, A. (2009). Uncharted Zlín: Zhe Forgotten Lifeworlds of the Baťa City. In K. Klingan, & K. Gust, *A Utopia of Modernity: Zlín: Revisiting Bata's Functional City* (s. 105–116). Jovis Verlag.

Zounek, J., & Šimáně, M. (2014). *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství. Kapitoly z metodologie historicko – pedagogického výzkumu.* Masarykova univerzita.